

Відгук 15.12.21р.
Торуба спец. згено: ради
ДФ. 26.133.018
Ф.Р.и., крз Кошман О.С.
О.С.

Голові спеціалізованої вченої ради
ДФ 26.133.018 у
Київському університеті
імені Бориса Грінченка
доктору філологічних наук,
професору кафедри германської
філології Інституту філології
Колеснику Олександрі Сергійівнічу

ВІДГУК

офіційного опонента **Навальної Марини Іванівні**, доктора філологічних наук, професора, професора кафедри журналістики та мовної комунікації Національного університету біоресурсів та природокористування на дисертаційну роботу **Ладоні Катерини Юріївни** «Неологізми в українськомовному сегменті соціальної мережі “Facebook”», подану на здобуття ступеня доктора філософії зі спеціальності 035 Філологія, галузь знань 03 Гуманітарні науки

1. Актуальність теми дослідження. У сучасному світі мережа Інтернет становить абсолютно нову комунікативну платформу зі своїми особливостями. Ступінь розвитку, популярності та поширеності Інтернету дозволяє говорити про значущість цього каналу комунікації.

Інтернет часто розглядається як один із важливих чинників глобалізації, який полегшує доступ людей до інформації і тим самим стирає міжрегіональні відмінності. У зв'язку з поширенням інтернет-технологій у сучасному світі, сполученим зі звуженням, формалізацією традиційних каналів комунікації, а зокрема ЗМІ, соціальні мережі стають дедалі більш популярним і зручним засобом комунікації. Активно проникаючи до різних сфер, нові інформаційно-комунікаційні технології можуть якісно змінити «старі» уявлення, настанови, стереотипи і моделі взаємовідносин між інститутами та індивідами.

Соціальна мережа – інтерактивний багатокористувальний вебсайт, контент якого наповнюється самими учасниками мережі. Сайт становить

автоматизоване соціальне середовище, що дозволяє спілкуватися групі користувачів, об'єднаних спільним інтересом.

На тепер соціальні мережі більшою мірою, ніж традиційні ЗМІ, визначають соціальний і політичний порядок денний, створюють новинні приводи, безконтрольно втручаються в повсякденне життя, роблячи його максимально транспарентним. Соціальні мережі, на відміну від невіртуальних медіа, відзначає відносна свобода слова, свобода у висловленні своєї точки зору практично з будь-якого питання. При цьому ні влада, ні суспільство не виробило дієвих механізмів контролю за таким втручанням. Особливе місце в соцмережах належить новотворам, які зазвичай вперше з'являються саме на цих інтернет-платформах.

Беручи до уваги той факт, що число інтернет-користувачів мережі «Facebook» постійно збільшується, а інформація, подана в мережі, формують і надовго закріплює у свідомості користувача стійкі уявлення про ту чи ту назву, ознаку, дію чи процес, постало питання системного дослідження нової лексики та фразеологізмів соціальної мережі «Facebook».

Позитивно, що такий підхід зреалізовано в праці, поданій на здобуття наукового ступеня доктора філософії в галузі знань «Гуманитарні науки» зі спеціальності 035 «Філологія». З огляду на вказані аспекти тему дисертації Катерини Юріївни Ладоні вважаємо актуальною та перспективною.

2. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

У **вступній** частині (с. 19-24) дисертації Катерина Юріївна, критично переосмислюючи науковий доробок лінгвістів із порушеної проблеми й одночасно обстоюючи власну позицію, обирає мету – вивчення лексичних, словотворчих, семантичних, графічних і фразеологічних неологізмів у соцмережі «Facebook» початку ХХІ століття, встановленні джерел їх походження та функціонально-стилістичних особливостей (с. 21). Зазначеній

меті підпорядковані шість основних завдань, успішне розв'язання яких відбито в трьох розділах.

Крім актуальності, вартість дисертаційної праці визначають методи дослідження, які авторка використала системно й комплексно.

Висловлені Катериною Юріївною **теоретичні положення** мають вагоме наукове підґрунтя, що засвідчує значний обсяг літератури з досліджуваної проблематики. Вірогідність отриманих результатів забезпечує її фактологічний матеріал, який становлять українськомовні тексти соціальної мережі «Facebook» за 2017-2021 рр. Загалом переглянуто й опрацьовано понад 5000 дописів, із яких для аналізу виокремлено й паспортизовано близько 1500 неологізмів.

У **першому розділі** *«Теоретичні засади дослідження неологізмів в українськомовній соцмережі Facebook»* (с. 25-54) дисертантка, осмислюючи підґрунтя проблеми, з'ясовує основні засади дослідження: соціальні мережі як потужний засіб комунікації інформаційного суспільства; особливості інтернет-комунікації в соцмережі «Facebook»; сутність, визначення, принципи класифікації неологізмів; фактори й тенденції впливу на динаміку лексичного складу в інтернет-дискурсі; причини утворення неологізмів в українськомовному сегменті «Facebook».

Погоджуємося з дослідницею, що основним носієм інформації в процесах мережевої комунікації є писемний текст, який створюється в результаті використання «писемної розмовної мови» – своєрідної суміші писемної літературної й усної розмовної мови (с. 55).

Переконливу теоретичну модель та практичну реалізацію запропоновано в **другому розділі** дисертації *«Динамічні процеси неологізації в українськомовному сегменті соцмережі Facebook»* (с. 55-145), де зацентровано на словотворенні як найбільш дієвому засобі поповнення лексики в українськомовному сегменті «Facebook», зокрема на морфологічному способі творення неологізмів, лексико-синтаксичному способі

виникнення неологізмів, морфолого-синтаксичному способі деривації, а також на неузувальних способах словотвору okazіonalіzmів українськомовного сегменту «Facebook». Дослідниця розглянула процес збагачення лексичного складу українськомовного сегменту соцмережі «Facebook» шляхом запозичень та проаналізувала неологізми фразеологічної природи.

Катерина Юрїївна досить чітко й аргументовано виокремлює способи творення неологізмів, прокоментувала особливості творення фразеологічних одиниць, підтвердивши способи низкою розлогіх прикладів.

Дослідниця наголошує, що динаміка соціальної мережі та інших чинників призводить до трансформацій мови, що обслуговує ці комунікації, майже на всіх лінгвальних рівнях. Засвідчено, що найбільших змін зазнають лексичний, фразеологічний, словотвірний і графічний рівні (виникнення інтернет-неологізмів, новозапозичень, калькувань, неологізмів-фразем, нових способів і засобів нетрадиційного словотвору; об'єднання різних графічних знакових систем тощо).

Твердження, висловлені Катериною Юрїївною, характерні для мови українських засобів масової комунікації, що в черговий раз підтверджує загальні тенденції сучасної медіалінгвістики.

Глибиною проникнення в суть досліджуваних мовних одиниць позначений опис новотворів, де виокремлено і класифіковано 15 тенденцій неологізації. На жаль, у досліджуваній мережі виявлено чималий пласт запозичень із російської мови, серед яких переважають розмовні одиниці соціалектного походження.

Порушену проблему з належною повнотою розкрито в третьому розділі дисертації *«Стилістичні функції неологізмів у соцмережі «Facebook»* (с. 146-201), у якому Катерина Юрїївна передусім вдається до докладного аналізу функційно-стилістичних особливостей неологізмів в українськомовному сегменті «Facebook»; неологізмів як засобів трансляції конотації зневаги (негативної оцінки); втілення неологізмами конотації підсилення образу;

реалізації неологізмами конотації комічності: неологізмів як носіїв конотації розмовності; передачі варіативності в межах одного слова: експресивізаційної функції неологізмів; функцій графічної евфемізації.

Фактичний лексичний матеріал та науковий аналіз мовних одиниць засвідчує загальну тенденцію до дифузних процесів у лексиці української мови, що простежуємо в останні десятиліття.

Дисертація засвідчує достатню впорядкованість, інформативність, чіткість та обґрунтованість часткових і загальних **висновків**, що увиразнюють її належний науковий рівень і теоретично-практичну цінність.

Варто додати, що в дисертації спостерігаємо ще й соціолінгвістичний та психолінгвістичний складники, що можуть бути використані на перспективу досліджень у цих царинах науки. Важливість і повноту дослідження Катерини Юрїївни засвідчують досить інформативні рисунки. Фахово систематизовані джерела аналізованих текстів, що представлені в роботі досить широко. У тексті дисертації ілюстративний матеріал професійно та вдокладнено паспортизований.

Чіткої аргументованості дослідженню надають кількісні підрахунки. Наприклад, дослідницею встановлено, що одним із джерел збагачення неологізмами соцмережі «Facebook» є зовнішні запозичення (біля 8%). Виявлено, що серед них чисельно переважають англіцизми (понад 68%). Другу позицію посідають входження з російської мови (біля 30%). Нові stranieri з інших мов є незначними і становлять усього 2%.

Сподіваємося, що згодом відсоток росіянізмів буде зменшуватися, хоч вони здебільшого у текстах і відіграють стилістичну роль.

Авторці загалом вдалося виокремити основні стилістичні функції, які виконують неологізми в соцмережі «Facebook».

Показовим є те, що дослідниця чітко бачить перспективи дослідження в цій царині: подальше вивчення різноманітних видів неологізмів в соцмережі

«Facebook» у когнітивному аспекті, а також у зіставних дослідженнях як у близько-, так і в далекоспоріднених мовах.

Заслугує схвалення манера викладу матеріалу, послідовність і вичерпність опису наукової проблематики, відредагованість тексту.

3. Наукова новизна одержаних результатів.

Дослідницею здійснено комплексний аналіз неологізмів українськомовного сегменту «Facebook»; зацентовано увагу на основних шляхах поповнення неологічної лексики й фразеології: виявлено й схарактеризовано продуктивні способи та засоби словотворення неологізмів у дискурсі вказаної соціальної мережі; з'ясовано джерела зовнішніх новозапозичень і їх тематичні групи; розглянуто внутрішні входження; визначено функційно-стилістичні особливості вживання нових одиниць у соцмережі «Facebook»; поглиблено лінгвістичні знання про інтернет-комунікацію загалом та про соціальну мережу «Facebook» як важливий її жанр зокрема.

Це зроблено вперше в сучасному українському мовознавстві й забезпечує наукову новизну дисертаційної роботи.

4. Повнота викладу основних результатів дисертації в опублікованих публікаціях, зарахованих за темою дисертації.

Отримані результати дисертаційної роботи висвітлено в 7 наукових публікаціях за темою дисертації, з них усі одноосібні: 2 статті в наукових фахових виданнях України, 1 стаття у періодичному науковому виданні інших держав, які входять до Організації економічного співробітництва та розвитку та/або Європейського Союзу, 4 – у збірниках апробаційного характеру. Отже, дисертація належним чином апробована.

5. Практичне значення одержаних результатів.

Матеріали праці можуть бути використані в навчально-педагогічній та науковій діяльності, зокрема слугувати основою підручників та посібників із «Лексикології», «Словотворення», «Стилістики», «Культури мови».

Основними положеннями дисертації можна скористатися в професійній діяльності за напрямками: медіакомунікації, медіалінгвістика, прагмалінгвістика тощо.

З аналізу тексту дисертації офіційним опонентом вбачається **дотримання здобувачкою вимог академічної доброчесності** в повному обсязі.

6. Зауваження та дискусійні положення до дисертації

Позитивно оцінюючи результати дослідження, висловимо певні міркування, що мають переважно уточнювальний та дискусійний характер.

1. Варто зауважити, що проблематика дослідження продовжує тематику робіт доктора філологічних наук Олександра Анатолійовича Стишова. Результати дослідження Катерини Юріївни увійдуть до здобутків наукової школи професора. Але в дисертації не подано ініціативної чи кафедральної тематики, за якими здійснено дослідження?

2. Дисертантка проаналізувала низку неологічних тенденцій, наголосивши на: появі і високій продуктивності аброморфем Зе- та Зелє-; перифрастичному характері значної кількості юкстапозитів-неологізмів на позначення відомих політичних діячів, зокрема Володимира Зеленського; появі значної кількості семантичних неологізмів шляхом асоціативного зближення понять для переназивання відомих політичних діячів, зокрема Володимира Зеленського (ця тенденція діє і щодо неоперифразів) (с. 144-145). Катерино Юріївно, на Вашу думку, із чим пов'язаний такий «неологічний бум» щодо прізвища Президента України: популярність Володимира Зеленського в мережах як активного учасника, вдала реклама політичної сили... Чи бачите визначальними інші чинники?

3. У роботі авторка подає лексему «Facebook» як у лапках (у назві, с. 1), так і без лапок (с. 7, 8 та ін.). Хочемо уточнити в дисертантки, чим Ви керувалися, подаючи різні варіанти написання?

4. Українське мовознавство має здобутки щодо вивчення новотворів. Їх досліджували і досліджують такі відомі вчені як: Жанна Колоїз, Анатолій

Нелюба, Олександр Стишов, Любов Струганець та інші. Варто віддати належне, що, крім власне досліджень, лінгвісти видають словники нових слів, у тому числі й оказіоналізмів. Як Ви загалом оцінюєте стан щодо словників нової лексики?

І сподіваємося, що згодом Катерина Юріївна Ладоня поповнить українську лексикографію новим словником.

7. Загальна оцінка дисертації.

Висловлені міркування не суперечать тому, що дисертаційна праця «*Неологізми в українськомовному сегменті соціальної мережі "Facebook"*» – цілісне, науково виважене, завершене дослідження, яке відповідає тимчасовому порядку присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 167 від 6 березня 2019 р. (зі змінами) та наказу Міністерства освіти і науки України № 40 від 12 січня 2017 р. (зі змінами), а її автор – **Ладоня Катерина Юріївна** – заслуговує присудження їй наукового ступеня доктора філософії в галузі знань 03 «Гуманітарні науки» зі спеціальності 035 «Філологія».

Офіційний опонент –
 доктор філологічних наук, професор,
 професор кафедри журналістики та мовної комунікації
 Національного університету біоресурсів та
 природокористування України

М. І. Навальна

08.12.2021 р.

